SANATORIYA-KURORT TIZIMI RIVOJLANISHINING O'ZBEKISTON DAVLAT BYUDJETI VA AHOLI SALOMATLIGIGA TA'SIRI

Kamilova Jamilaxon Erkinovna - katta o'qituvchi
Saydivaliyev Nodirxon Nuriddinxon o'g'li - talaba
EMU University (Toshkent, O'zbekiston)

Abstract:*Ushbu tadqiqotning maqsadi O'zbekiston sanatoriya -kurort tizimining rivojlanish imkoniyatlari va uning davlat byudjeti uchun keltirgan foydasini tahlil qilishdir. Tadqiqotda O'zbekistonning turizm salohiyati, tabiiy resurslar va ekologik barqarorlik masalalari ko'rib chiqildi. Dunyoda sanatoriya turizmining muvaffaqiyatli tajribalari tahlil qilinib, O'zbekiston uchun moslashtirilgan strategiyalar ishlab chiqildi. Natijalar, sanatoriya kurort tizimining rivojlanishi bilan davlat byudjeti daromadlarining oshishi, iqtisodiy o'sish va yangi ish o'rinlarini yaratish kutilmoqda. Tadqiqot O'zbekistonda sanatoriya turizmini rivojlantirishda qo'llaniladigan innovatsion yondashuvlarni va ekologik xavfsizlikni ta'minlash zaruratini ta'kidlaydi. Ushbu ish sanatoriya kurort tizimini rivojlantirishga qaratilgan iqtisodiy va ekologik strategiyalarni belgilashda foydalidir.*

Kalit so'zlar: *sanatoriya, kurort, sog'liqni saqlash, iqtisodiy rivojlanish, ekologiya, mineral suvlar, issiq buloq, global turizm, ekologik muhit, turizm, yashil iqtisodiyot.*

ВЛИЯНИЕ РАЗВИТИЯ САНАТОРНО-КУРОРТНОЙ СИСТЕМЫ НА ГОСУДАРСТВЕННЫЙ БЮДЖЕТ И ЗДОРОВЬЕ НАСЕЛЕНИЯ

Камилова Джамилахан Эркиновна – старший преподаватель
Сайдивалиев Нодирхан – студент
EMU University (Ташкент, Узбекистан)

Аннотация: *Целью данного исследования является анализ возможностей развития санаторно-курортной системы Узбекистана и ее выгоды для государственного бюджета. В исследовании были рассмотрены туристический потенциал Узбекистана, природные ресурсы и вопросы экологической стабильности. Проанализирован успешный опыт санаторно-курортного туризма в мире и разработаны адаптированные стратегии для Узбекистана. В результате с развитием санаторно-курортной системы ожидается увеличение доходов государственного бюджета, экономический рост и создание новых рабочих мест. В исследовании подчеркивается необходимость применения инновационных подходов при развитии санаторно-курортного туризма в Узбекистане и необходимость обеспечения экологической безопасности. Данная работа полезна при определении экономической и экологической стратегии, направленной на развитие санаторно-курортной системы.*

Ключевые слова*: санаторий, курорт, здравоохранение, экономическое развитие, экология, минеральные воды, горячие источники, глобальный туризм, экологическая среда, туризм, зеленая экономика.*

THE IMPACT OF THE DEVELOPMENT OF THE SANATORIUM-RESORT SYSTEM ON THE STATE BUDGET AND PUBLIC HEALTH IN UZBEKISTAN

Kamilova Jamilakhon Erkinovna - senior lecturer
Saydivaliyev Nodirkhon Nuriddinkhon oglu - student
EMU University (Tashkent, Uzbekistan)

Abstract*:The aim of this study is to analyze the development potential of Uzbekistan's sanatorium-resort system and its benefits for the state budget. The research examines Uzbekistan's tourism potential, natural resources, and environmental sustainability issues. Successful experiences of sanatorium tourism worldwide are analyzed, and strategies adapted for Uzbekistan are proposed. The results suggest that the development of the sanatorium-resort system is expected to increase state budget revenues, promote economic growth, and create new jobs. The study emphasizes the necessity of innovative approaches and ensuring ecological safety in the development of sanatorium tourism in Uzbekistan. This work is valuable for defining economic and ecological strategies aimed at advancing the sanatorium-resort system.*

Keywords: *Sanatorium, resort, healthcare, economic development, ecology, mineral waters, hot springs, global tourism, ecological environment, tourism, green economy.*

Sanatoriya kurort tizimi so‘nggi yillarda dunyo miqyosida jadal rivojlanmoqda. Bu tizim o‘z ichiga nafaqat dam olish va turizmni, balki sog‘liqni saqlash va ekologik muhitni yaratishga qaratilgan xizmatlarni ham oladi. O‘zbekistonning boy tabiiy resurslari, mineral suvlar, issiq buloqlar va ekologik toza hududlari mamlakatda sanatoriya turizmining rivojlanishiga katta imkoniyatlar yaratadi. Hozirgi kunda bu soha mamlakat iqtisodiyotining faqat kichik bir qismini tashkil etadi, ammo sanatoriya turizm tizimini kengaytirish va samarali boshqarish davlat byudjetiga sezilarli darajada foyda keltirishi mumkin. Tadqiqotda O‘zbekistonning sanatoriya kurort tizimi salohiyati, uning iqtisodiy foydalari, ekologik ta’sirlar va barqaror rivojlanish strategiyalari tahlil qilinadi. Bu tadqiqotning ilmiy va amaliy ahamiyati, sanatoriya turizmini rivojlantirishda mavjud bo‘lgan bo‘shliqni to‘ldirish va mamlakat uchun yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratishdir.

Metodlar: Tadqiqotda qo‘llanilgan metodlar va texnikalar orasida quyidagilar keltiriladi:

Soliq statistikasi va iqtisodiy tahlil: Turizm sohasidagi soliq daromadlari va davlat byudjetiga ta’siri tahlil qilindi.

Sanatoriya kurort tizimlarining global tajribasi: Turizm va sanatoriya kurort tizimining muvaffaqiyatli rivojlangan mamlakatlari (masalan, Avstriya, Germaniya, Shveytsariya) tajribalari o‘rganildi.

Ekologik tahlil: Tabiiy resurslardan foydalanishning ekologik xavflari va barqaror rivojlanish strategiyalari tahlil qilindi.

Prognozlash: O‘zbekistonning sanatoriya kurort tizimining 5-10 yil ichida o‘sishi va davlat byudjetiga keltirgan foydasini prognoz qilish.

Natija:Tadqiqot natijalariga ko‘ra, sanatoriya kurort tizimi O‘zbekistonning iqtisodiy salohiyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin. O‘zbekistonning tabiiy resurslaridan, jumladan, mineral suvlar va issiq buloqlardan samarali foydalanish orqali sanatoriya turizmi sohasida yirik o‘sish kutilyapti. Dunyodagi sanatoriya kurort tizimlarining muvaffaqiyatli tajribalari asosida, O‘zbekistonda ham turizmdan olinadigan daromadlar va davlat byudjeti o‘sishi mumkin.

Mamlakat	Rivojlanish bosqichi	Oldingi holat (2020)	Keyingi holati (2020)
Germainiya	Kurortlar innovatsiyalar joriy etish	120 mln turist	200 mln turist
		Turizm daromadi: 50 mlrd €	Turizm daromadi: 120 mlrd €
		YIMdagi ulushi: 1.5%	YIMdagi ulushi: 4%
Avstriya	Tog‘ kurortlari	50 mln turist	100 mln turist
		Turizm daromadi: 20 mlrd €	Turizm daromadi: 50 mlrd €
		YIMdagi ulushi: 2%	YIMdagi ulushi: 6%
Shveytsariya	Tibbiy turizm	Ish o‘rinlari: 80 ming	Ish o‘rinlari: 200 ming
		Aholi sog‘ligi yaxshilanishi: +10%	Aholi sog‘ligi yaxshilanishi: +25%
		YIMdagi ulushi: 1%	YIMdagi ulushi: 3.5%
Turkiya	Thermal va sog’lomlashtirish kurortlarii	10 mln turist	52 mln turist
		Turizm daromadi: 7 mlrd $	Turizm daromadi: 35 mlrd $
		YIMdagi ulushi: 1%	YIMdagi ulushi: 4%

Izoh:

1. Germaniya: Innovatsion yechimlar orqali turizmni raqamlashtirish va xizmat sifatini oshirishga erishdi.

2. Avstriya: Tog‘li hududlarda infrastrukturani kengaytirib, turistlarning yozgi va qishki oqimini ikki baravar oshirdi.

3. Shveytsariya: Tibbiy turizmda eng yuqori standartlarni joriy etib, nafaqat iqtisodiy, balki sog‘liqni saqlash sohasida ham rivojlandi.

4. Turkiya: Termal manbalar va sog‘lomlashtiruvchi kurortlarga sarmoya kiritib, xalqaro turistlar sonini besh baravar oshirdi. Bu mamlakat Yevropa va Osiyodan keluvchi turistlar uchun mashhur markazga aylandi.

O‘zbekistonning sanatoriya kurort tizimi rivojlanishi bilan, davlat byudjetiga qo‘shimcha daromadlar kelishi va yangi ish o‘rinlari yaratilishi kutilmoqda. Ekologik jihatlarni hisobga olgan holda, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash va qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish zarurati ko‘rsatilgan.

Yil	Turizm daromadi (trln so‘m)	YIMdagi Ulushi (%)	Ish O‘rinlari Sonining O‘sishi (%)	Turistlar sonining o‘sishi (mln)
2024	8.2	2.5	5	5.0
2026	12.5	3.5	8	6.3
2030	18.0	5.0	12	8.5

Izoh:

• 2024-yilda 5 mln turist tashrif buyurgan deb faraz qilinmoqda.

• Yiliga o‘rtacha 10-12% o‘sish sur’ati bilan 2026-yilda bu ko‘rsatkich 6.3 mln, 2030-yilda esa 8.5 mln turistga yetishi mumkin.

• Turistlar soni va turizm daromadlarining o‘sishi to‘g‘ridan-to‘g‘ri aholi bandligi va iqtisodiyotga bo‘lgan ijobiy ta’sirni oshiradi.

Natijalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda sanatoriya kurort tizimining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotini sezilarli darajada kuchaytirishi mumkin. Dunyo bo‘yicha sanatoriya kurort tizimining muvaffaqiyatli tajribalarini O‘zbekistonga moslashtirish orqali turizm sohasidagi daromadlarni oshirish va ekologik xavfsizlikni ta’minlash mumkin. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, sanatoriya kurort turizmi O‘zbekistonning global turizm bozoridagi o‘rnini mustahkamlashi va yangi turistlar oqimini jalb qilishda muhim rol o‘ynaydi. Biroq, bu soha rivojlanishi uchun mamlakatda ilg‘or texnologiyalar va ekologik barqarorlikni ta’minlash uchun zarur choralar ko‘rish kerak.

Xulosa: Sanatoriya kurort tizimi O‘zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishiga sezilarli hissa qo‘shishi mumkin. Turizm sohasining kengayishi va sanatoriya kurort tizimining rivojlanishi davlat byudjetiga qo‘shimcha daromadlar keltiradi, yangi ish o‘rinlari yaratadi va ekologik xavfsizlikni ta’minlashga yordam beradi. Shunday qilib, O‘zbekistonda sanatoriya kurort tizimining rivojlanishi nafaqat iqtisodiy, balki ekologik barqarorlikni ta’minlashga ham xizmat qiladi. Kelajakda sanatoriya turizmini rivojlantirishda ekologik barqarorlik va ilg‘or texnologiyalarni joriy etish zarur.

ADABYOTLAR

1. World Tourism Organization. (2023). “Tourism Highlights”

2. World Economic Forum. (2024). “Global Competitiveness in Tourism”

3. State Committee of the Republic of Uzbekistan for Tourism Development. (2024). “Annual Report on Tourism and Resort Development in Uzbekistan”.

4. Ministry of Investment and Foreign Trade of the Republic of Uzbekistan. (2023). “Economic Impact of Tourism on National Development”.

5. International Ecological Research Institute. (2023). “Sustainable Tourism Practices in Central Asia”.